

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ:
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ОПИТУВАНЬ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Оксана Шеломовська, Ольга Крюковська
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна
Гончар Ростислав
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

У сучасному світі використання дистанційного навчання надає можливість швидко оновлювати свої знання, адаптуватися до зміни життєвих ситуацій та використовувати широкий спектр форм, методів та засобів навчання. У зв'язку з цим важливого значення набуває розгляд невирішеної проблеми вивчення світового досвіду впровадження дистанційної форми освіти, елементи та кращі досягнення якої можуть бути використані в системі дистанційного навчання України.

Сфера освіти протягом кількох останніх десятиліть істотно змінилася завдяки новим інформаційним технологіям, інтерактивних форм спілкування і комунікації, що дозволяє перевести процес відтворення знань на якісно новий рівень, як з точки зору організації освітнього процесу, так і з точки зору освоєння і сприйняття інформації. Як відомо, в європейських країнах при характеристиці віддаленого навчання використовують як термін «дистанційне навчання» (distance learning), так і термін “дистанційна освіта” (distance education). В основному в європейському освітньому просторі йде процес не освіти, а саме навчання, тобто отримання знань, навичок, умінь в певній предметній області. Також нова нагальна потреба в дослідженні постала перед людьми під час пандемії COVID-19 та переходу усіх навчальних закладах на дистанційну форму освіти під час загального карантину.

Форма і методи дистанційного навчання чітко визначені у роботі [1], а особливості дистанційного навчання висвітлені у статті [2]. Дистанційна форма організації навчального процесу вирізняється високою інтерактивністю та

системою управління пізнавальною діяльністю студентів, передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання відповідно до потреб та індивідуальних характеристик слухачів. При використанні дистанційних методів навчання наявне органічне поєднання компетентності викладача, інформаційних технологій із бажаннями та цілеспрямованістю студента. Важливим завданням дистанційного навчання є розвиток інтелектуальних та творчих здібностей особистості за допомогою вільного та відкритого використання усіх освітніх ресурсів та програм, у тому числі, доступних у мережі Інтернет.

Ці тези підтверджуються результатами соціологічного опитування на тему «Поширеність дистанційної освіти в сучасних українських закладах вищої освіти», проведеного авторами роботи у квітні 2020 р. серед населення м. Кам'янське (n=153), що навчається у ЗВО, шляхом інтернет-опитування у вигляді заповнення google-форм. Було встановлено, що 17,5% респондентів дуже позитивно відносяться до явища дистанційної освіти, а 41% – оцінює її скоріше позитивно (рис. 1).

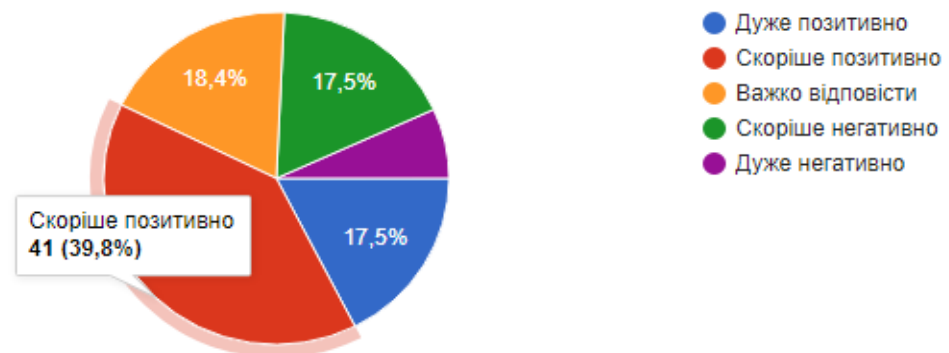

Рис 1. - Розподіл відповідей на питання «Як ви відносите до дистанційної форми навчання?» у % за даними авторського опитування

Це свідчить про позитивне ставлення до дистанційного навчання більш, ніж половини опитаних. Такий стан речей, на нашу думку, обумовлюється перевагами дистанційного навчання у порівнянні з традиційними формами освіти. Це, насамперед, доступність навчання, яка виявляється у можливості вчитися де і коли зручно, а також гнучкість, адже саме така форма здобуття

освіти добре поєднується з роботою. Як правило, час онлайн-навчання можна легко підстроїти під практично будь-який робочий графік.

До категорії супротивників дистанційного навчання належать 17,5%, які говорять про скоріше негативне ставлення і 4% з повністю негативною оцінкою. Однак, їх чисельність майже в три рази менша ніж кількість прихильників дистанційної освіти. Такий розподіл свідчить про те, що в українському суспільстві все більша частина населення розуміє необхідність дистанційного навчання у складних ситуаціях та його переваги при організації віддаленого здобуття вищої освіти. Разом із тим слід сказати що майже кожному п'ятому опитаному важко відповісти на це питання через фактичне незнання того, що надає дистанційна освіта.

Підвищена свобода дистанційного навчання найяскравіше проявляється у тому, що здобувачі можуть обирати курси, що відповідають їх графіку та ресурсам. А у випадку цифрового навчання здобувачі також можуть вибрати місце розташування та стилі викладання, які найкраще відповідають їх потребам. Але зворотною стороною свободи є дисципліна, необхідна для того, щоб максимально використовувати навчальні заняття. Здобувач повинен самотивуватися, щоб реально виконати роботу, особливо в системах, які не вимагають їх присутності в певний час чи місце. Науково-педагогічні працівники також повинні бути краще організовані з непередбачуваними ситуаціями, якщо їхні здобувачі потребують додаткових пояснень, знову ж таки, особливо якщо вони не навчають жити та вміють «читати кімнату».

У цьому контексті доречно звернутися до результатів соціологічного опитування науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти, проведеного Державною службою якості освіти України упродовж 23.04.2020 – 05.05.2020 для з'ясування ситуації, що пов'язана із використанням технологій дистанційного навчання в умовах загальнонаціонального карантину (n=28391, з них – 22367 здобувачів вищої освіти та 6024 науково-педагогічних працівників) [3]. Отримані у дослідженні результати вказують на те, що більшість респондентів, як із числа студентів,

так і з числа науково-педагогічних працівників, запровадженням технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти задоволенні (рис. 2).

Рис. 2. Рівень задоволеності учасників освітнього процесу технологіями, які застосовуються у закладах вищої освіти в умовах дистанційної роботи, у %, за даними опитування Державної служби якості освіти України

Так, свою повну та часткову задоволеність такими формами навчання висловили 70 % респондентів із числа студентів та 91 % – науково-педагогічних працівників відповідно. Тільки незначна частка студентів (19,2 %) та науково-педагогічних працівників (8 %) висловили своє невдоволення. Це означає, що такі технології допомагають підвищувати рівень пізнавальної активності студентів та досягати певних результатів у теоретичних, практичних навичках та у формах підсумкового контролю – це правильний крок, який допомагає у підготовці майбутніх фахівців.

Для порівняння відзначимо, що опитування проведене нами свідчить, що думка респондентів про ефективність дистанційної освіти є досить неоднозначною. На рис.3 помітно, що лише кожен десятий опитаний оцінює ефективність дистанційної освіти як високу – 9,7%.

Вище середнього ефективність дистанційної форми навчання оцінюють 24,3%. Але найбільша кількість опитаних вважає, що ефективність такого навчання знаходиться на середньому рівні – 31,1%. А кожен п'ятий респондент оцінює дистанційну освіту у контексті її результативності та ефективності нижче середнього рівня – 21,4%. Даний показник на

найнижчому рівні оцінюють тільки 6% опитаних, а 10% так і не змогли дати відповідь на поставлене питання.

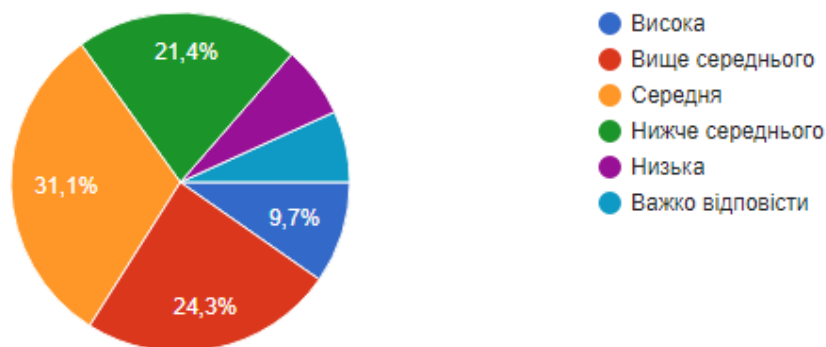

Рис. 3. Розподіл відповідей на питання «Яка, на вашу думку, ефективність дистанційної форми навчання?», у %, за даними авторського опитування

Відзначимо, що незважаючи на значні позитивні сторони, дистанційне навчання має і низку значних недоліків. Одним із найсерйозніших з них є неможливість подолання суперечності між потребою в різнобічному розвитку з одного боку, і глибокої професіоналізації - з іншого. Серед інших недоліків дистанційного навчання в його традиційній формі можна назвати уривчастість навчального процесу, проблему контролю якості навчання, ускладнений доступ до бібліотечних фондів [4].

Як свідчать дані опитування Державної служби якості освіти при спробі визначення рейтингу інструментів дистанційних технологій за ефективністю встановлено, що кожний сьомий респондент з числа здобувачів вищої освіти (15 % відповідей) вважає, що навчання за дистанційними технологіями не є ефективним. При цьому з більшості галузей знань цей показник коливається в межах від 10 до 12 %. Як правило, здобувачі вищої освіти менш оптимістично (більш критично) оцінюють результативність освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Але, незважаючи на це, переважна більшість як науково-педагогічних працівників, так і здобувачів вищої освіти визнали результативність середньою або вище середньої. Середньою результативність вважають 36 % респондентів з числа здобувачів вищої освіти і 41 % – з числа науково-педагогічних працівників; вище середньої 28,5 % та 35,8 %

відповідно. Вдвічі більша частка опитаних з числа студентів, на відміну від науково-педагогічних працівників, оцінює результативність освітнього процесу як низьку і нижче середнього (низькою вважає результативність кожний десятий здобувач вищої освіти (10%) і кожний 25-й науково-педагогічний працівник (4 %); нижче середнього – відповідно 12 % і 7,1 %. Думка обох груп респондентів щодо високої результативності освітнього процесу в умовах дистанційної роботи повністю співпадає, але, на жаль складає лише 12 % [3].

Отже, як свідчать результати опитувань, більшість учасників освітнього процесу, хоч і позитивно відносяться до дистанційної форми навчання, але усе ж бачать цю форму навчання тільки як допоміжну до традиційної форми навчання, яка має більш високу якість освіти, отримання практичних навичок та постійний контроль зі сторони викладачів. Головною особливістю дистанційного навчання є його психологічний аспект, в першу чергу для слухача, тому що ефективність навчання, що складається в основному з самостійної роботи, на 95% залежить від здобувача, його волі, уваги, посидючості і самоконтролю. Дистанційне навчання доречно як додатковий вид освіти, коли є певна база знань, отримана студентом в очній формі, тоді у студента вже є мотивація – підвищення рівня кваліфікації для отримання більш високооплачуваної роботи. Але замінити традиційну освіту дистанційна не може в силу соціокультурних особливостей українського суспільства.

Глобальний карантин наявно продемонстрував, що система дистанційного навчання в Україні наразі перебуває лише на стадії становлення, але за умови використання світового досвіду, поєднання прогресивних технологій дистанційної освіти з кращими технологіями та методами класичних форм навчання, в перспективі вона може набути стрімкого розвитку.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Густырь А. В. Понятие, модели и методологические принципы дистанционного образования. Дистанционное образование. 2002. № 5. URL: <http://academy.odoport.ru /documents/akadem/bibl/russia/5.html>.

2. Алексеев В.М., Ильченко С.В. Особенности современного дистанционного обучения контрактных управляющих. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2016. № 9-1. С. 168-171.
3. Інформаційно-аналітична довідка про результати опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти України. URL: http://www.sqe.gov.ua/images/materials/опитування/зво/Опитування_дистанційне%20навчання_ЗВО.pdf.
4. Бедніна В. Г. Від «ефірного університету» до сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій в позашкільній освіті. Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах: міжнар. наук.-техн. журн. Хмельницький, 2011. № 1. С. 263–266.